

ODRODZENIE I REFORMACJA W POLSCE

tom LVIII ■ Polska Akademia Nauk ■ Instytut Historii ■ ISSN 0029-8514

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT HISTORII

ODRODZENIE I REFORMACJA W POLSCE

TOM LVIII

Warszawa 2014

<http://rcin.org.pl>

Publikacja dofinansowana przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego

RADA REDAKCYJNA

Hans-Jürgen Bömelburg (Giessen), Juliusz Domański (Warszawa), Edmund Kizik (Gdańsk), Janusz Małek (Toruń), Adam Manikowski (Warszawa), Jan Miernowski (Madison), Marilyn Migiel (Ithaca), Barbara Milewska-Ważbińska (Warszawa), Piotr Salwa (Rzym), Lech Szczucki (Warszawa), Janusz Tazbir (Warszawa)

REDAKCJA:

Urszula Augustyniak, Danilo Facca, Wojciech Kriegseisen (redaktor), Piotr Wilczek, Tomasz Wiślicz-Iwańczyk (sekretarz redakcji), Marta Wojtkowska-Maksymik (redakcja językowa i adiustacja)

Adres redakcji:

Instytut Historii PAN, Rynek Starego Miasta 29/31, 00-272 Warszawa
e-mail: orwp@ihpan.edu.pl

© Copyright by Polska Akademia Nauk — Instytut Historii and Wydawnictwo Naukowe Semper, Warszawa 2014

© All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior permission of the publishers, Instytut Historii PAN and Wydawnictwo Naukowe Semper.

© Wszelkie prawa zastrzeżone. Przedruk lub odtwarzanie fragmentów tej publikacji w mediach każdego rodzaju wymaga pisemnego zezwolenia Instytutu Historii PAN i Wydawnictwa Naukowego Semper.

PL ISSN 0029-8514

<http://semper.pl/odrozenieireformacja/>

Wersja papierowa jest wersją referencyjną czasopisma.

Redakcja i Studio Graficzne:

ul. Mariensztat 8, 00-302 Warszawa
tel./fax: 22 538 92 03
e-mail: redakcja@semper.pl

Dział handlowy i księgarnia firmowa:

ul. Bednarska 20A, 00-321 Warszawa
tel./fax: 22 828 49 73
e-mail: handlowy@semper.pl
www.semper.pl

Printed in Poland

Spis treści

ARTYKUŁY

- Szymon Brzeziński*, Ostatni „król przyrodzony”. Jan Zygmunt Zapolya
w literaturze siedmiogrodzkiej lat siedemdziesiątych wieku XVI 7
- Jaśmina Korczak-Siedlecka*, Model wychowania dziewcząt
w szesnastowiecznej Polsce. 49
- Urszula Augustyniak*, „Wolę mieć *religionem frigidam* niż *nullam*”.
Jerzy i Krzysztof Zbarascy wobec rekatolicyzacji i zmiany systemu
rządów w Rzeczypospolitej za Zygmunta III Wazy. 73
- Mariola Jarczykova*, Krzysztofa Dorohostajskiego zabawy Muzom
poświęcone 105

MATERIAŁY

- Arkadiusz Wagner*, Wolumin z księgozbioru Mikołaja Korycińskiego
z rękopiśmiennym fragmentem tekstu Filipa Melanchtona 123
- Małgorzata Pegier*, Zjawiska niezwykle i nadprzyrodzone w *Kronice*
Stefana Ranatowicza (1617-94) oraz ich rola w spojrzeniu
na historię 139

POLEMIKI I DYSKUSJE

- Maciej Ptaszyński*, O znakach kościoła i ich znaczeniu. Polemika
z Kazimierzem Bemem 153

ARTYKUŁY RECENZYJNE

- Maciej Ptaszyński*, „Grzeczny dysydent”? O pracy Dariusza M. Bryćko,
The Irenic Calvinism of Daniel Kalaš (d. 1681). A Study in the
History and Theology of the Polish-Lithuanian Reformation 177
- Mariusz Dobkowski*, Średniowiecze bez katarów? Najważniejsze nurty
w bieżącej dyskusji na temat dysydencji katarskiej 191

RECENZJE I OMÓWIENIA

<i>Die baltischen Lande im Zeitalter der Reformation und Konfessionalisierung. Livland, Estland, Össel, Ingermanland, Kurland und Lettgallen. Stadt, Land und Konfession 1500-1721</i> (Wojciech Kriegseisen)	212
<i>Reden und Schweigen über religiöse Differenz. Tolerieren in epochenübergreifender Perspektive</i> (Wojciech Kriegseisen)	221
Thomas Frenz, <i>Abkürzungen. Die Abbrüviaturen der lateinischen Schrift von der Antike bis zur Gegenwart</i> ; Jan Węcowski, <i>Słownik skrótów łacińskich</i> (Krzysztof R. Prokop).	228
Maria Maślanka-Soro, <i>Powrót Melpomeny. Tragedia włoska od średniowiecznego odrodzenia po renesansowy rozkwit</i> (Jolanta Dygul)	232
Małgorzata Borkowska, <i>Zakony żeńskie w Polsce w epoce nowożytnej</i> (Krzysztof R. Prokop)	229
Mirosław Lenart, <i>Miles pius et iustus. Żołnierz chrześcijański katolickiej wiary w kulturze i piśmiennictwie dawnej Rzeczypospolitej (XVI-XVIII w.)</i> (Marta Wojtkowska-Maksymik)	241
Kazimierz Bem, <i>Wilki i łagodne jagniątko Chrystusa. Powstanie, rozwój i rola Holenderskiego Kościoła Reformowanego w XVI i XVII wieku</i> (Andrzej Borowski)	252
Amos Komenský, <i>Opera omnia</i> (Henryk Gmiterek)	255
Przemysław Piotr Szpaczyński, <i>Mocarstwowe dążenia Zygmunta III w latach 1587-1618</i> (Henryk Wisner)	260
Tomasz Jeż, <i>Kultura muzyczna jezuitów na Śląsku i ziemi kłodzkiej (1581-1776)</i> (Barbara Przybyszewska-Jarmińska).	266
Piotr Michalik, <i>Stosunki polityczno-wyznaniowe w XVII-wiecznym Marylandzie na tle kształtowania się ustroju tej kolonii</i> (Piotr Robak).	273
<i>Christians and the Non-Christian Other</i> (Krzysztof Bielecki)	283
„Archiv für Reformationsgeschichte” (Jaśmina Korczak-Siedlecka, Kamil Suchecki)	288
„Rinascimento”, Seconda Serie, t. LII, 2012 (Danilo Facca)	294
„The Hungarian Historical Review” (Szymon Brzeziński).	299

KRONIKA

The Renaissance Society of America Annual Meeting (New York City, 27-29 marca 2014 r.) (<i>Valentina Lepri</i>)	307
---	-----

XXVII Międzynarodowy Kongres <i>Comicoe tragico nella vita del Rinascimento</i> (Chianciano Terme – Pienza, 17-19 lipca 2014 r.) (<i>Jean-Louis Charlet</i>)	309
International RefoRC Colloquium <i>Reformed Majorities and Minorities: Confessional Boundaries and Contested Identities</i> (Wydział „Artes Liberales”, Uniwersytet Warszawski, 22-24 września 2014 r.) (<i>Michał Choptiany</i>)	313
<i>Underground and Across the Channel. Wydawnictwa i publikacje drugiego obiegu w nowożytnej Anglii i Polsce</i> (Wyższa Szkoła Europejska im. ks. Józefa Tischnera, Pałac biskupa Erazma Ciołka, 24-26 września 2014 r.) (<i>Jolanta Rzegocka</i>).	317

Zasady przygotowywania tekstów dla rocznika „Odrodzenie i Reformacja w Polsce” wydawanego przez Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla PAN

I. Uwagi ogólne:

1. Redakcja przyjmuje teksty w wersji elektronicznej w następujących formatach: doc, docx, rtf.
2. Teksty artykułów nie powinny w zasadzie przekraczać objętości 30 stron znormalizowanych, a teksty recenzji – 10 stron. Redakcja zastrzega sobie możliwość skracania tekstów.
3. Do tekstu należy dołączyć streszczenie w języku polskim i angielskim, nieprzekraczające jednej strony znormalizowanego maszynopisu wydawniczego (1800 znaków licząc ze spacjami).
4. Teksty przeznaczone do bieżącego tomu (rocznika) należy nadesłać do 31 maja danego roku. Materiałów niezamówionych redakcja nie zwraca. Teksty przygotowane przez autorów w sposób rażąco niezgodny z instrukcją będą im odsyłane do ponownego opracowania.

II. Układ tekstu:

Pierwsza strona artykułu i artykułu recenzyjnego (tj. obszerniejszej, polemicznej wypowiedzi przedstawiającej uargumentowane opinie autora nt. tez recenzowanej pracy): z lewej strony u góry imię i nazwisko autora, a także nazwa instytucji i miasto. Poniżej na osi tytuł.

III. Układ pozostałych rodzajów tekstów:

1. W recenzji nad tekstem zamieszczamy nagłówek: imię (rozwinięte) i nazwisko autora recenzowanej pracy, pełny tytuł według strony tytułowej (gdy recenzja dotyczy pracy zbiorowej lub edycji źródłowej, po tytule podajemy pełne imiona i nazwiska redaktorów lub wydawców; jeśli praca jest wielotomowa – liczbę tomów lub części cyframi arabskimi, np. t. 1–2), miejsce i rok wydania, nazwę wydawnictwa, liczbę stron, ewentualnie nazwę serii wydawniczej. W nagłówkach stosujemy skróty w języku recenzowanej pracy, np. ed., bearb. von, hrsg. von itp. Imię i nazwisko autora recenzji, afiliację oraz miasto, w którym pracuje, umieszczamy pod tekstem recenzji, z prawej strony.

IV. Przypisy należy numerować w ciągu i umieszczać na końcu tekstu.

V. Tytuły, cytaty, cudzośliwy:

1. Tytuły dzieł i dokumentów:

- a. rękopisy: oryginalne tytuły i incipity dokumentów, referatów itp. – w cudzysłowie, tytuły nadane przez autora tekstu – bez cudzysłowu, np. Laudum sejmiku, Memoriał itp.;
 - b. stare druki lub rękopisy: w przypisie należy podać miejsce przechowywania egzemplarza starodruku lub rękopisu, który wykorzystano oraz sygnaturę, np. BUW, sygnatura; Wiedeń, Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Polen I 13, fasc. 9, k. 19-20ver.;
 - c. druki: tytuły dzieł i dokumentów – kursywą, tytuły rozdziałów i fragmentów dzieł (dokumentów) – w cudzysłowie, tytuły domyślne lub utarte określenia tytułowe – dużą literą bez wyróżnień, np. 95 Tez Marcina Lutera, Konfederacja warszawska, Konstytucja 3 Maja.
2. Cytaty:
- a. źródła cytowane w tekście podaje się w zasadzie w języku oryginału; w przypisach zaś, w miarę potrzeby, umieszczamy przekład;
 - b. cytaty źródłowe z rękopisów modernizujemy zgodnie z odpowiednią instrukcją wydawniczą;
 - c. w wypadku słowiańskich alfabetów cyrylickich cytaty i opisy bibliograficzne podajemy w alfabecie oryginalnym;
 - d. cytowanych fragmentów źródłowych nie poprzedzamy i nie kończymy wielokropkiem;
 - e. opuszczenia w cytowanym tekście sygnalizujemy dwiema pauzami w nawiasach prostokątnych: [– –].

VI. Pisownia imion, nazwisk i innych wyrażen określających osoby:

1. Stosujemy oryginalną pisownię imion i nazwisk obcych lub pisownię przyjętą obecnie w polskiej tradycji naukowej, np. Szekspir, Waszyngton.
2. Imiona osób po raz pierwszy wzmiankowanych powinny być przytoczone w pełnym brzmieniu. W innych przypadkach podaje się inicjały imion i nazwisko lub – zwłaszcza w odniesieniu do postaci znanych albo często wymienianych w tekście – tylko nazwisko, np. Kościuszko, Mickiewicz. W opisach bibliograficznych i archiwalnych – tylko inicjały imion i nazwisko.
3. Osoby wymieniane w recenzjach występują bez stopni oraz tytułów naukowych i zawodowych. Słowo „Autor” piszemy wielką literą, o ile odnosi się do autora recenzowanej pracy.

VII. Skróty, daty i inne określenia czasu, liczebniki:

1. W tekstach stosujemy ogólnie przyjęte skróty: itd., m.in., etc. i inne (zob. niżej zamieszczony wykaz skrótów), a także: r. (rok) i w. (wiek) – po liczbie.
2. Daty w tekście:

- a. miesiąc słownie, np. 5 marca 1610 r.;
 - b. przy różnych stylach (kalendarzach): 10/20 maja 1589 r., ale 24 XII 1602/3 I 1603 r.;
 - c. okresy od do: np. 1-10 maja 1700 r., 1 maja-10 czerwca 1621 r. (stosujemy półpauzę bez spacji);
 - d. w datach wtrąconych w nawiasie miesiąc podaje się cyfrą rzymską i nie stosuje się skrótu r. na końcu, np. (1 V 1576).
3. Daty w przypisach:
- a. miesiąc liczbą rzymską, np. 5 III 1600 r. (nie dotyczy cytatów i fragmentów narracyjnych);
 - b. w razie braku daty dziennej miesiąc zawsze słownie, np. w marcu 1525 r.
4. Pisownia określeń „wiek”, „rok”:
- a. przed – rozwinięte, np. w wieku XVI, w roku 1569;
 - b. po – skrócone, np. w XVI w., w 1621 r.
5. W określeniach typu „w drugiej połowie”, „lata osiemdziesiąte” nie używamy cyfr.

VIII. W przypadku zbiegnięcia się w tekście odsyłacza do przypisu z przecinkiem, średnikiem lub kropką kończącą zdanie odsyłacz umieszczamy przed tymi znakami (z wyjątkiem skrótów, np.: w. lub r.). W przypisach stosuje się skróty takie jak w tekście oraz konwencjonalne skróty łacińskie: *ibidem*, *idem*, *eadem*, *iidem*, *eadem*, *op. cit.*, *loc. cit.* pisane antykwą.

IX. Opisy bibliograficzne.

1. Tytuły dzieł obcych i miejsca ich wydania należy podawać w oryginale. Nazwę wydawcy podajemy dla pozycji książkowych opublikowanych od roku 1950. Cytowane w przypisach dzieła należy podawać – za pierwszym razem – w pełnym zapisie bibliograficznym: pierwsza litera imienia autora – kropka, nazwisko – przecinek, tytuł dzieła – przecinek, miejsce i rok wydania – przecinek, wydawnictwo – przecinek, strona – kropka, numer(y) stron(y) – kropka.

Przykłady:

K. Górski, *Problematyka religijności w epoce potrydenckiej*, [w:] *idem, Studia i materiały z dziejów duchowości*, Warszawa 1980, wyd. Akademii Teologii Katolickiej, s. 241.

E. H. Kantorowicz, *Dwa ciała króla. Studium ze średniowiecznej teologii politycznej*, tł. M. Michalski, A. Krawiec, red. nauk. J. Strzelczyk, Warszawa 2007, PWN, s. 49.

2. Czasopisma: inicjał imienia i nazwisko autora, tytuł tekstu (kursywą), tytuł czasopisma w cudzysłowie lub skrót tytułu (jeśli występuje w poniższym wykazie, bez cudzysłowu), tom ew. rocznik cyframi rzymskimi, rok wydania, numer lub zeszyt cyframi arabskimi, strony, np.: A. Kalinowska, *Misja Andrzeja Reya w Anglii w 1637 roku*, „Odrodzenie i Reformacja w Polsce”, LI, 2007, s. 7-20.
3. Serie wydawnicze: inicjał imienia i nazwisko autora, tytuł kursywą, miejsce i rok wydania, nazwa serii i numer tomu bez wyróżnienia, strony na końcu. W wypadku prac zbiorowych po tytule przywoływanego tekstu następuje po przecinku – w: (w nawiasie prostokątnym), tytuł opracowania zbiorowego pisany kursywą oraz inicjał imienia i nazwisko redaktora, np. J. Tyszkiewicz, *Średniowieczne granice wytyczone wzdłuż rzek w Europie Środkowej*, [w:] *Z dziejów średniowiecznej Europy Środkowo-Wschodniej*, red. idem, Warszawa 2007, Fasciculi Historici Novi, t. 6, s. 145-152.
4. Teksty zamieszczone w wydawnictwach ciągłych o charakterze wydawnictw zbiorowych traktujemy jak artykuły w czasopismach (tytuły wydawnictw w cudzysłowie), np. J. Staszewski, *Elekcja 1697 roku*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici”, Nauki Humanistyczno-Społeczne, z. 259, Historia, 28, 1993, s. 73-92. Jeśli książka ukazała się jako jeden tom (zeszyt) wydawnictwa ciągłego, to stosujemy następujący opis: inicjał imienia i nazwisko autora, tytuł kursywą, miejsce i rok wydania, tytuł wydawnictwa ciągłego w cudzysłowie, tomy, zeszyty i podobne informacje.
5. Biogramy w *Polskim Słowniku Biograficznym* traktujemy jak artykuły w wydawnictwie seryjnym.
6. Stosujemy polskie określenia skrótowe: wyd., oprac., red. (nie pod red.).
7. Opisy bibliograficzne wtrącone do tekstu lub wywodu w przypisie umieszczamy w nawiasie okrągłym.
8. Po incipitach prac wielokrotnie cytowanych nie umieszczamy wielokropka.
9. Tytuły archiwaliów i rękopisów modernizujemy, tak jak cytaty. Opisy bibliograficzne i cytaty ze starodruków nie są modernizowane; dopuszcza się skróty szczególnie obszernych tytułów.

Wykaz skrótów

- AGAD – Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie
AP – Archiwum Państwowe
BC – Biblioteka Muzeum Narodowego im. Czartoryskich w Krakowie
BG – Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Gdańsku
BJ – Biblioteka Jagiellońska w Krakowie
BK – Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Kórniku
BN – Biblioteka Narodowa w Warszawie
BO – Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu
BPAU–PANKr – Biblioteka Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie
BR – Biblioteka Publiczna im. Edwarda Raczyńskiego w Poznaniu
BUW – Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie
k. – karta
mps – maszynopis
n. – i następna
nn. – i następne
op. cit. – opus citatum
oprac. – opracował
por. – porównaj
przyyp. – przypis
PSB – *Polski Słownik Biograficzny*
r. – rocznik, rok
rec. – recto
red. – redaktor, redakcja
rkps – rękopis
s. – strona
SGKP – *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*
sygn. – sygnatura
t. – tom
tł. – tłumaczył, tłumacz
Urzednicy – *Urzednicy Dawnej Rzeczypospolitej XII-XVIII Wieku. Spisy*, red. A. Gąsiorowski
Urzednicy, Litwa – *Urzednicy Wielkiego Księstwa Litewskiego. Spisy*, red. A. Rachuba
VC – *Volumina Constitutionum*, t. 1, Warszawa 1996 (należy cytować odpowiednio, według wzoru: VC 1/1)
ver. – verso
VL – *Volumina Legum*, t. 1-10, Warszawa 1732-1793 (cytować np.: VL 7, s. 234)
wyd. – wydanie, wydał
z. – zeszyt
zob. – zobacz

Wydawnictwo Naukowe Semper
przedstawia:

Urszula Augustyniak
Testamenty ewangelików
reformowanych
w Wielkim Księstwie Litewskim
w XVI-XVIII wieku

<http://semper.pl/sklep>

ISSN 0029-8514

45 >

9 770029 851402

<http://rcin.org.pl>

